

Handbok för den praktiska tjänstgöringen
efter grundutbildningen till tandläkare

REFERAT

Handbok för den praktiska tjänstgöringen efter grundutbildningen till tandläkare. Helsingfors, 2004. 23 s. (Social- och hälsovårdsministeriets handböcker ISSN 1236-116X; 2004:2)
ISBN 952-00-1469-1

Förordningen om förlängningen av den praktiska tjänstgöringen för tandläkare till nio månader trädde i kraft 1.1.2003. Tandläkaren bör vara verksam i ett tjänste- eller arbetsförhållande i minst nio månader som tandläkare under ledning och tillsyn av en legitimerad yrkesperson, som är berättigad att självständigt utöva tandläkaryrket. Sex månader av denna tid skall bestå av praktisk tjänstgöring som hälsocentraltandläkare. Som praktik godkänner man tjänstgöring efter det tandläkaren avlagt sin licenciatexamen.

Målet för den praktiska tjänstgöringen är att stärka tandläkarens kliniska färdigheter innan han erhåller rätten att självständigt utöva yrket. Vid handledningen och övervakningen av den praktiska tjänstgöringen betonas handledningens roll starkt. Syftet med denna handbok är att främja en god handledningspraxis och att därigenom stöda de i den praktiska tjänstgöringen uppsatta målen. Handboken är avsedd att vara en rekommendation för de tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, samt för den organisation där tjänstgöringen utförs. Med hjälp av handboken önskar man hjälpa handledaren i hans arbete genom att göra listor på de saker, som den tandläkare som gör sin praktik bör fördjupa sig i under tjänstgöringstiden.

Handboken innehåller information om målen och den juridiska grunden för den praktiska tjänstgöringen, anvisningar om hur den praktiska tjänstgöringen bör anordnas samt en loggbok. I loggboken har man gjort listor på de helheter, som bör finnas i den praktiska tjänstgöringen. Loggboken är gjord för att underlätta förverkligandet av den praktiska tjänstgöringen och dess uppföljning. Loggboken är inte avsedd att vara ett villkor för att klara av den praktiska tjänstgöringen utan att vara en grund för inläringen.

Handboken innehåller därtill exempel på de sätt med vilka en bedömning och en återkoppling kan göras och innehållet i den redogörelse man bör göra till Rättsskyddscentralen för hälsovården. Vid bedömningen handlar det om regelbunden uppföljning av framskridandet i den praktiska tjänstgöringen och om förverkligandet av de uppställda målen under den praktiska tjänstgöringen.

Därtill behöver universiteten, som ger grundundervisning, återkoppling om hur goda färdigheter de ger tandläkaren i sitt arbete. Universiteten kan på basis av de uppgifter de får genom återkopplingen utforma sin undervisning så att den bättre motsvarar de praktiska kraven.

Handboken är gjord på Social- och hälsovårdsministeriet där de ansvariga personerna vid förberedningen var utvecklingschef Anne Nordblad och regeringsrådet Marja-Liisa Partanen. Som sakkunniga fungerade undervisningsrådet Marja-Liisa Niemi från Undervisningsministeriet, Sinikka Huhtala, sakkunnig från Kommunförbundet, juristen Tarja Tuominen från Kommunala Arbetsmarknadsverket, vice verksamhetsledare Anja Eerola från Finlands Tandläkarförbund, professor Satu Alaluusua vid Helsingfors universitets odontologiska fakultet, överassistent Satu Lahti vid Uleåborgs universitets odontologiska fakultet och odontologiestuderande Rami Sihvola från Odontologiska kandidatföreningen. Övertandläkare Seija Hiekkänen från Helsingfors stads hälsovårdsverk fungerade som sekreterare.

Nyckelord: hälsovård, hälsopolitik, odontologi, tandvård

TIIVISTELMÄ

Opas hammaslääkärin käytännön palvelusta peruskoulutuksen jälkeen. Helsinki, 2004. 23 s. (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita ISSN 1236-116X; 2004:2)
ISBN 952-00-1469-1

Asetus hammaslääkärien käytännön palvelun suorittamisajan pidentämisestä yhdeksään kuukauteen tuli voimaan 1.1.2003. Hammaslääkärin tulee toimia virkattai työsuhteessa vähintään yhdeksän kuukauden ajan hammaslääkärin tehtävässä hammaslääkärin ammattia itsenäisesti harjoittamaan oikeutetun laillistetun ammattihenkilön johdon ja valvonnan alaisena. Tästä ajasta vähintään kuusi kuukautta on käytännön palvelua terveyskeskuksen hammaslääkärin tehtävissä. Käytännön palveluksi hyväksytään hammaslääketieteen lisensiaattitutkinnon suorittamisen jälkeinen palvelu.

Käytännön palvelun tavoitteena on hammaslääkärin kliinisten valmiuksien vahvistaminen ennen oikeutta ryhtyä itsenäisesti harjoittamaan hammaslääkärin ammattia. Käytännön palvelun johtamiseen ja valvontaan tulee sisältyä vahva ohjauksellinen osa. Tämän oppaan tavoitteena on edistää hyvää ohjaukskäytäntöä ja sitä kautta tukea käytännön palvelulle asetettuja tavoitteita. Opas on tarkoitettu suosituksiksi käytännön palvelua suorittavalle hammaslääkärille sekä sille organisaatiolle, jossa käytännön palvelua suoritetaan. Oppaan toivotaan auttavan ohjaajaa omassa työssään listaamalla niitä asioita, joihin käytännön palvelua suoritavan hammaslääkärin tulisi perehtyä palvelunsa aikana.

Opas sisältää tietoa käytännön palvelun lakiperustasta ja tavoitteista, ohjeita käytännön palvelun järjestämiseksi sekä lokikirjan. Lokikirja on tehty helpottamaan käytännön palvelun toteutumista ja seurantaan. Lokikirjaan on listattu asiakokonaisuuksia, joiden tulisi sisältyä käytännön palveluun. Lokikirjaa ei ole tarkoitettu käytännön palvelun läpäisemisen ehdoksi, vaan oppimisen pohjaksi.

Opas sisältää lisäksi esimerkkejä tavoista, joilla arviointi ja palautteen antaminen voidaan suorittaa, ja Terveysturvakeskukselle annettavan selvityksen sisällön. Arvioinnissa on kyse käytännön palvelun etenemisen ja sille asetettujen tavoitteiden toteutumisen säännöllisestä seuraamisesta käytännön palvelun suorittamisen aikana. Lisäksi peruskoulutusta antavat yliopistot tarvitsevat palautetta siitä, miten hyvät valmiudet niiden antama opetus antaa hammaslääkärin työhön. Yliopistot voivat saamansa palautteen avulla kehittää opetustaan vastaamaan paremmin käytännön työn tarpeita.

Opas on valmisteltu Sosiaali- ja terveysministeriössä. Sosiaali- ja terveysministeriöstä valmistelijoina ovat olleet kehittämispäällikkö Anne Nordblad ja hallitusneuvos Marja-Liisa Partanen. Asiantuntijoina ovat olleet opetusneuvos Marja-Liisa Niemi Opetusministeriöstä, erityisasiantuntija Sinikka Huhtala Kuntaliitos-

ta, lakimies Tarja Tuominen Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, varatoiminnanjohtaja Anja Eerola Suomen Hammaslääkäriliitosta, professori Satu Alaluusua Helsingin yliopiston hammaslääketieteen laitokselta, yliassistentti Satu Lahti Oulun yliopiston hammaslääketieteen laitokselta ja hammaslääketieteen opiskelija Rami Sihvola Hammaslääketieteen kandidaattiseurasta. Sihteerinä on toiminut ylihammaslääkäri Seija Hiekkänen Helsingin kaupungin terveystoimistosta.

Asiasanat: hammashuolto, hammaslääketiede, terveydenhuolto, terveystoiminta

SUMMARY

Guide to dentist's practical trainings after basic education. Helsinki, 2004. 23pp. (Handbooks of the Ministry of Social Affairs and Health, Finland; ISSN 1236-116X; 2004:2)
ISBN 952-00-1469-1

The Decree on extending dentists' period of practical training to nine months entered into force on 1.1.2003. A dentist must work in a service relationship or employment relationship at least nine months performing a dentist's duties under the lead and supervision of a licensed professional entitled to practise a dentist's profession independently. Of this period, at least six months must be practical service as a dentist in a health centre. Service after the degree of Licentiate of Dentistry is approved as practical training.

The objective of practical training is to improve a dentist's clinical competence before he or she is qualified to practice a dentist's profession independently. The leadership and supervision of practical training must include a strong element of guidance. The objective of this guide is to improve good supervision practice and thereby support the goals set for practical training. The guide is a recommendation aimed at dentists performing their practical training and at organisations in which practical training takes place. We hope that the guide will help supervisors to list in their own work things with which dentists in practical training should familiarise themselves during the service period.

The guide contains information on the legal basis and objectives of practical training, directions for its arrangement, and a logbook. The logbook was made to ease the implementation and monitoring of training service. It lists entities of things which should be included in training service. The logbook is not meant as a precondition for passing practical training, but as a base for learning.

The guide also includes examples of various forms of assessment and feedback, and the content of the report to be submitted to the National Authority for Medico-legal Affairs. Assessment refers to regular monitoring of the progress of practical training and of the achievement of the set goals during the training period. Furthermore, the universities which provide basic education need feedback on how well their teaching equips students for the work of a dentist. The universities can use the received feedback for improving their teaching to better correspond to the demands of practical work.

The guide was drafted at the Ministry of Social Affairs and Health. The drafters from the Ministry of Social Affairs and Health were Head of Development Anne Nordblad and Ministerial Counsellor Marja-Liisa Partanen. As experts acted Counsellor for Education Marja-Liisa Niemi from the Ministry of Education,

special expert Sinikka Huhtala from the Association of Finnish Local and Regional Authorities, lawyer Tarja Tuominen from the Commission for Local Authority Employers, Deputy Executive Director Anja Eerola from the Finnish Dental Association, professor Satu Alaluusua from the Institute of Dentistry of the University of Helsinki, Senior Assistant Satu Lahti from the Institute of Dentistry of the University of Oulu, and student of dentistry Rami Sihvola from the Association of Bachelors in Dentistry. Chief Dentist Seija Hiekkanen from the Health Department of the City of Helsinki acted as secretary.

Key words: dental care, dentistry, health care, health policy

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Referat	3
Tiivistelmä	5
Summary.....	7
Innehållsförteckning	9
1 Lagar som gäller den praktiska tjänstgöringen för tandläkare samt tillämpningen av lagarna	11
2 Målen för och utförandet av den praktiska tjänstgöringen	12
3 Handledarens roll och uppgifter	13
4 Verksamheten i ett team med många yrken	14
5 Förstärkning av de kliniska färdigheterna	15
6 God vård av patienten	16
7 Fördjupning i hälsocentralernas verksamhet	16
8 Utförande av den praktiska tjänstgöringen på annat ställe än på en hälsocentral	17
9 Bedömning och återkoppling	17
10 Återkoppling till utbildningsenheten	18
11 Utredning till Rättsskyddscentralen för hälsovården om den praktiska tjänstgöringen	19
Loggbok	20
Bilaga 1 Bedömning av den praktiska tjänstgöringen i återkopplings- och utvecklingssamtal	21
Billaga 2 Återkoppling till universitetet	22

1 LAGAR SOM GÄLLER DEN PRAKTISKA TJÄNSTGÖRINGEN FÖR TANDLÄKARE SAMT TILLÄMPNINGEN AV LAGARNA

Rättskyddscentralen för hälsovården beviljar på basis av ansökningar rätten att utöva tandläkaryrket som en legitimerad yrkesperson under handledning och tillsyn av en annan person. Handledaren bör ha samma yrke och vara berättigad att utöva det självständigt och bör ha fullgjort grundutbildningen till tandläkare enligt lagen om yrkesutbildade personer i hälsovården (559/1994) 4 § 1 mom. Tandläkaren kan då verka inom en i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) 2 § 4 punkt avsedd enhet för hälsovård eller enligt socialvårdslagen (710/1982) 24 § avsedd enhet för socialvård. Självständigt utövande av yrket är i detta skede inte möjligt.

Enligt 4 § 3 mom. i lagen om yrkesutbildade personer inom hälsovården beviljar Rättskyddscentralen för hälsovården på basis av ansökan rätt att självständigt utöva yrket som legitimerad tandläkare åt nyss nämnd tandläkare, som har utfört den stadgade praktiska tjänstgöringen.

Enligt 6 § i förordningen om yrkesutbildade personer inom hälsovården (564/1994) bestäms att den tidigare nämnda legitimerade tandläkaren, som avses i 4 § 1 mom. i lagen om yrkesutbildade personer inom hälsovården, för att vara berättigad att självständigt utöva tandläkaryrket i Finland som en legitimerad yrkesperson, bör verka minst 9 månader i ett tjänste- eller arbetsförhållande eller på basis av en skild bestämmelse under ledning och tillsyn av en yrkesperson, som är berättigad att utöva tandläkaryrket självständigt som en legitimerad yrkesperson. Av denna tid bör 6 månader vara praktisk tjänstgöring som tandläkare vid en hälsocentral. Maximalt kan 3 månader godkännas i andra tjänste- och anställningsförhållanden eller på basis av skild bestämmelse utförd tjänst (t.ex. på sjukhus, inom privat hälsovård, vid försvarsmakten). Som praktik godkänns den tjänstgöring, som gjorts efter det att odontologielicenciatexamen är avlagd.

Den nyss nämnda lagen, som trädde i kraft 1.1.2003, tillämpas på alla, som börjat sin praktiska tjänstgöring 1.1.2003 eller därefter. Enligt bestämmelsen om övergångstid kan praktisk tjänstgöring, som påbörjats innan förordningen trätt i kraft avslutas enligt 6 § 1 mom. i den tidigare gällande lagen före 1.10.2003. Enligt den tidigare gällande lagen är den totala längden av den praktiska tjänstgöringen minst 6 månader och innehållet i tjänstgöringen har inte varit närmare fastslaget.

Före den 1.1.2003 gjorda ändringen i förordningen var det också möjligt att av speciella skäl och på basis av ett övervägande av Rättskyddscentralen för hälsovården möjligt att ersätta den krävda praktiska tjänstgöringen med tjänstgöring, som gjorts innan man avlagt grundexamen. Enligt bestämmelsen för övergångstiden som berör kompensering är detta möjligt att tillämpa ända till 31.12.2003.

Även sådan tjänstgöring, som är gjord i ett annat EG- och EES-land, kan godkännas som praktisk tjänstgöring. Man skall alltid förelägga ett skilt intyg över en tjänstgöring med en beskrivning om arbetsuppgifterna.

Forskningsarbete, som inte uppfyller de uppställda målen för tjänstgöringen, godkänns inte som praktisk tjänstgöring som tandläkare.

För att uppfylla de uppställda målen med praktisk tjänstgöring bör längden av tjänstgöringstiden vara minst 6 månader.

Enligt 47 a § lagen om specialiserad sjukvård betalas till kommun eller samkommun som är huvudman för ett sjukvårdsdistrikt eller en hälsocentral på kalkymässiga grunder ersättning av statsmedel bl.a. för sådana kostnader som förorsakas av en legitimerad tandläkares praktiska tjänstgöring. Ersättningen bygger på antalet personer inom utbildningen och antalet utbildningsmånader. Storleken av statens ersättning för utbildning fastställs årligen genom en förordning som ges av social- och hälsovårdsministeriet. (År 2003 var ersättningen 1298 € i månaden/person inom utbildningen.) Sjukvårdsdistrikten eller hälsocentralerna som omfattas av ersättningen ansöker om ersättning halvårsvis av länsstyrelsen.

2 MÅLEN FÖR OCH UTFÖRANDET AV DEN PRAKTISKA TJÄNSTGÖRINGEN

Det centrala målet för den praktiska tjänstgöringen, som görs efter att man har avlagt odontologielicenciatexamen, är att utveckla och stärka de kliniska färdigheterna. Ur patientsäkerhetens synvinkel är det viktigt att den tandläkare, som gör den praktiska tjänstgöringen som tandläkare handleds och övervakas av en person, som har rätt att självständigt utöva samma yrke.

Ledningen och övervakningen av den praktiska tjänstgöringen bör till största delen bestå av handledning. Förutsättningen för handledningen och övervakningen är att en handledare utnämns för vederbörande. Ett gott handledningssätt och möjligheter till konsultering bör ordnas under hela tjänstgöringstiden också till exempel under sommarledigheten. Kommunerna kan vid behov samarbeta och säkra förverkligandet av handledningen genom att avtala om olika former av handledningsarrangemang.

Tandläkaren bör vid utförande av sin praktiska tjänstgöring på bred front fördjupa sig i olika behandlingssätt i tandvården hos olika åldersgrupper i befolkningen. Uppmärksamhet bör fästas vid själva arbetsuppgifterna, samt vid att arbetsmiljön och arbetsgemenskapen är hälsofrämjande och trygg samt att arbetet är ergonomiskt. Arbetsplatsutbildningen är en väsentlig del och den främjar utvecklingen i arbetet. Den tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, bör också kunna ta del av utbildning. Den tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring,

bör ha sådan förmåga till växelverkan att han i sitt arbete kan ta hänsyn såväl till patienter som till övriga medlemmar av arbetsgemenskapen.

I den praktiska tjänstgöringen ingår bl.a.

- stärkande av praxisen inom hälsofrämjandet
- stärkande av den kliniska skickligheten och det kliniska kunnandet
- fördjupning i god vårdpraxis
- bedömning av vårdeffekten och behandlingsresultaten
- verksamhet inom arbetsgemenskapen och fördjupning i arbetsfördelning
- förstärkning av det administrativa kunnandet
- inläring av ett tryggt och ergonomiskt arbetssätt
- utveckling av kunskaper i kvalitetsarbete och utveckling av verksamheten.

I loggboken har man samlat de helheter, som borde behandlas i den praktiska tjänstgöringen.

Den kortaste tiden att fullgöra den praktiska tjänstgöringen bör vara en månad och den praktiska tjänstgöringen kan vara sammansatt av olika perioder vid olika arbetsplatser. Därför är det skäl att såvitt det är möjligt planera de olika perioderna så att de uppfyller de uppsatta målen för den praktiska tjänstgöringen så att alla helheter blir genomgångna.

3 HANDEDARENS ROLL OCH UPPGIFTER

För den, som fullgör sin praktiska tjänstgöring, utses en handledare för hela den tid tjänstgöringen varar. Handledaren kan vara en överordnad eller någon annan tandläkare, som huvudsakligen verkar i samma arbetsgemenskap. Handledaren byts vanligtvis om stället där den praktiska tjänstgöringen sker byts. Små arbetsgemenskaper kan planera och förverkliga handledningen tillsammans så att det är möjligt att handledningsverksamheten också fortsätter under handledarens semestertider. Detta berör såväl arbetsplatser på den offentliga som på den privata sektorn.

Det är nyttigt att den tandläkare, som är utnämnd till handledare, bekantar sig med den lagstiftningen, som gäller den praktiska tjänstgöringen. Dessutom är det bra att fördjupa sig i kunskapsinnehållet i tandläkarstudierna. Handledarens roll är framträdande speciellt i fördjupningsskedet. Handledningsarbetet förstärks av en välgjord planering av tidtabeller och fördjupningsområden.

Handledarens uppgifter är att leda verksamheten i den praktiska tjänstgöringen och att övervaka att de mål förverkligas, som uppställts för den praktiska tjänst-

göringen. Man bör speciellt fästa uppmärksamhet vid att de mål uppnås, som uppställts för att förstärka de kliniska färdigheterna och att patientarbetet är så mångsidigt som möjligt. Den tandläkare, som utför den praktiska tjänstgöringen, bör kunna fördjupa sig i övriga anvisningar och verksamheter i arbetsgemenskapen. De rekommenderade delområdena är uppförda i loggboken. Handledarens insats har en central betydelse vid bedömningen av hur uppgifterna har avklarats och hur de har lyckats.

Den tandläkare, som fullgör den praktiska tjänstgöringen, svarar för sin egen verksamhet fastän han verkar under ledning och övervakning av en annan yrkesperson, som har rätt att självständigt utöva sitt yrke. Det är viktigt att handledaren kan konsulteras vid behov. Ändå bör handledningen och övervakningen var plan- enliga och inte endast sådan konsultation, som dikteras av den som blir handledd och hans intressen och behov.

Handledaren bör vid behov säkra att den tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, klarar sig i sina arbetsuppgifter genom att följa upp och stöda det praktiska arbetet.

Den tid, som reserverats för handledning, kan variera beroende på det skede som är aktuellt. Som god praxis kunde anses vara att också någon annan tandläkare förutom handledaren, t.ex. den ansvarige tandläkaren, skulle vara insatt i angelägenheter rörande tandläkarens praktiska tjänstgöring.

4 VERKSAMHETEN I ETT TEAM MED MÅNGA YRKEN

På hälsocentralen är tandvården en del av hälso- och sjukvården. Den tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring verkar på hälsocentralen inom tandvården och ger profylaktisk vård enligt de anvisningar, vilka handledaren och den ansvariga tandläkaren gett och enligt de verksamhetsprinciper, som man kommit överens om på hälsocentralen. I dessa uppgifter är tandläkaren en del av vårdteamet i mödrarådgivningsverksamheten, hemsjukvården och på vårdavdelningens verksamhet. I mödrarådgivningen kommer man ofta i praktiken överens med den ledande hälsosköterskan om verksamheten i tandvårdsfrågor.

Arbetet består av utformning av verksamhetsprinciper och deras förverkligande samt fördjupning i den enskilda kundens, i barns eller i en hel familjs situation. På samma sätt verkar man inom hemsjukvården och på anstalter. Som en del av vårdteamet bör tandläkaren, som gör sin praktiska tjänstgöring, vara expert inom sitt eget område på basis av sin utbildning.

Det är viktigt att den tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, fördjupar sig i teamarbete mellan olika yrken oberoende om han arbetar på en hälsocentral eller i andra enheter.

5 FÖRSTÄRKNING AV DE KLINISKA FÄRDIGHETERNA

De som gjort sin praktiska tjänstgöring, har gjort mångsidiga kliniska ingrepp under sina studier men mängden av ingreppen är ännu liten. Målet för den praktiska tjänstgöringen är att höja nivån på den kliniska färdigheten och fördjupande av kunskaperna inom alla områden av odontologi och att bli bekant med service-systemet (se loggboken).

Tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, lär sig:

- göra hälsofrämjande arbete
- känna till hälsoproblemen inom sitt eget område och riskfaktorerna
- planera och bedöma verkan av vården såväl på befolkningsplanet som på det individuella planet
- göra en god patientdokumentation
- förstå uppdelningen av vården och tillämpa detta i sitt eget arbete
- remittera patienten till specialistsjukvården vid behov
- känna till olika behandlingsalternativ
- bemöta alla tandvårdsbehov i alla befolkningskikt också i främmande kulturer
- behandla patienter, som har olika grundsjukdomar och skador
- ta hänsyn till patientens fysiska och psykiska situation i tandvården
- använda sig av olika metoder att behandla tandläkarskräck och vid behov utnyttja sedering som stöd i tandvården
- ge förebyggande vård av karies, tandkötsrelaterade och andra munsjukdomar samt behandla dem
- ge protetisk vård och göra kirurgiska ingrepp
- ge vård åt patienter med bettfysiologiska problem och ansiktssmärta
- känna igen avvikelser i bettet och att göra enkla ortodontiska åtgärder
- sköta trauma i tänder och andra brådskande problem i munnen
- diagnostisera utvecklingstörningar i tänderna och i munnen förekommande patologiska förändringar samt tolka diagnostiska utlåtanden (röntgen, PAD, laboratorieprov) och tillämpa informationen i vården av patienten
- känna till vårdarrangemanget för patienter, som är smittsamma och förverkliga ett aseptiskt behandlingssätt.

För den, som gör sin praktiska tjänstgöring, bör man reservera tillräcklig tid för konsultering och inläring. På detta sätt kan man genomföra att det kliniska kunnande, som baserar sig på erfarenhet, flyttas över till nyexaminerade tandläkare.

6 GOD VÅRD AV PATIENTEN

Målen för hälsovården är att främja hälsan, att förebygga sjukdomar och att ge vård samt att lindra lidande. Till patienternas centrala rättigheter hör rätten till god hälso- och sjukvård samt en human behandling, rätten att erhålla information och självbestämmanderätt. Enligt det förutsätter vård alltid samförstånd med patienten. Patienten har rätt att vägra en planerad vård. Då bör man i samförstånd med patienten sträva till att hitta en annan medicinsk godkänd vårdform. Patienten måste ges all den information, som har betydelse vid vårdbesluten. Patienten bör behandlas så att hans personliga övertygelse och privatliv respekteras. Patientens uppgifter bör hållas hemliga och konfidentiella.

(Källa: "15 § Lag om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården 1994/559. Yrkesetiska skyldigheter, Lag om patientens ställning och rättigheter 1992/785", "Upprättande och förvaring av patientjournaler, Handböcker 2001:3, Social- och hälsovårdsministeriet", "Hyvä asiakirjakäytäntö suun terveydenhuollossa, Stakes oppaita 44", " Gemensam värdegrund, gemensamma mål och gemensamma principer för hälso- och sjukvården, ETENE-publikationer 2".)

7 FÖRDJUPNING I HÄLSOCENTRALERNAS VERKSAMHET

Den tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, bör tjänstgöra som tandläkare på heltid i hälsocentralen under ledning och tillsyn av en legitimerad yrkesperson, som är berättigad att självständigt utöva tandläkaryrket under minst sex (6) månader. Han bör kunna fördjupa sig i olika områden av tandvården vid hälsocentraler. Därtill bör han i tillräcklig utsträckning bekanta sig med olika samarbetsformer mellan de kommunala aktörerna och förstå tandvårdens ställning som en del av hela hälsovårdssystemet. Tandläkare bör också fördjupa sig i uppdelningen av vården och i gemensamt avtalade vårdkedjor inom området.

Målet är att den som gör sin praktiska tjänstgöring får stifta bekantskap med tandläkarens uppgifter inom primärvården, administrationen av hälsovården och systemet för den sociala tryggheten samt lär sig samarbeta med personer, som är verksamma inom hälsovården och socialvården. Vid fördjupningen av samarbete kan bl.a. följande dokument användas där man beskrivit samarbetet mellan tandvården och andra aktörer: "Skolhälsovården 2002 (www.stakes.fi)", "Lastenneuvolatoiminnan asiantuntijatyöryhmän muistio: Opas lastenneuvolatoiminnan järjestämiseksi kunnissa, Työryhmämuistioita 2003:7 (www.stm.fi)", "Ikäihmisten

suun hoito- opas, Hammaslääkäriliiton kustannus ", "Kvalitetsledning inom tandvård. Hygien i tandvården. Läkemedelsverkets publikationsserie 1/2003".

Den tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, verkar som en ansvarsfull arbetstagare och tillämpar de lagar och bestämmelser, som speciellt stadgats för de olika uppgifterna.

8 UTFÖRANDE AV DEN PRAKTISKA TJÄNSTGÖRINGEN PÅ ANNAT STÄLLE ÄN PÅ EN HÄLSOCENTRAL

Av den praktiska tjänstgöringen kan 3 månader utföras på annat ställe än på en hälsocentral. Det kan vara på ett sjukhus, vid försvarsmakten och i den privata hälsovården. Tandläkaren, som gör sin praktiska tjänstgöring, kan inte verka som en självständig yrkesutövare utan verksamheten förutsätter ett tjänsteförhållande vid en privat hälsovårdsenhet. Man bör speciellt fästa uppmärksamhet vid att handledningen är tillräcklig och mångsidig och vid att målet för att stärka de kliniska färdigheterna uppnås.

När den praktiska tjänstgöringen utförs inom den privata hälsovården bör den som praktiserar fördjupa sig i de olika bestämmelserna och reglerna samt i anvisningarna, som gäller om verksamheten och deras tillämpning i praktiken. Dessa är:

- lagstiftningen om den privata hälsovården,
- sjukförsäkringslagen och de allmänna principerna för sjukförsäkringen,
- de av FPA utgivna anvisningarna för ersättning för tandvård.

9 BEDÖMNING OCH ÅTERKOPPLING

Bedömningen hänför sig till ett regelbundet uppföljande av den praktiska tjänstgöringens framskridande och förverkligande av de mål, som uppställts för den. Den praktiska tjänstgöringen bedöms på basis av följande element:

Har den som utför den praktiska tjänstgöringen klarat delområdena i tjänstgöringen?

Hur har fördjupningen och handledningen förverkligats från organisationens sida?

Hur goda färdigheter har grundutbildningen gett för att klara av den praktiska tjänstgöringen?

Återkopplings- och bedömningssamtal är det bästa sättet för bedömning och återkoppling. Det är inte meningen att detaljerade uppgifter om bedömningen

rapporteras till utomstående utan dessa uppgifter stannar mellan handledaren och den som handleds. Som ett hjälpmedel vid bedömningen kan man utnyttja bifogade blankett (bilaga 1). Där finns de i loggboken noterade helheterna, som skall bedömas.

Bedömningen baserar sig på självbedömning. I samtalen går man igenom bedömningen och man fäster speciell vikt vid de delområden där bedömningen går isär. De tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, har under studietiden tagit del av regelbundna bedömningar och är vana vid sådant.

De kunskaper och färdigheter, som krävs i grundexamen för tandläkare, är definierade på universiteten. De kunskaper och färdigheter, som krävs av en tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, baserar sig på dessa. De uppdaterade målen har skickats till tandläkarna då de blir färdiga och man får dem även på universiteten på följande adresser:

- Forsknings- och utvecklingsenheten för medicinsk utbildning
PB 61, 00014 Helsingfors universitet
<http://www.ltdk.helsinki.fi/laitokset/tuke/muutkoulutuspalvelut.asp>
- Undervisningssköterskan, Odontologiska institutionen, PB 5281, 90014 Uleåborgs universitet
<http://www.oulu.fi/hamm/opetusjatutkimus/opetusjatutkimus.htm>

I praktiken kan en erfaren tandläkare bedöma kunskaperna och färdigheterna hos en nyexaminerad tandläkare i förhållande till sitt eget kunnande.

10 ÅTERKOPPLING TILL UTBILDNINGSENHETEN

Även de universitet, som ger grundutbildning, behöver återkoppling om hur goda färdigheter deras undervisning ger en tandläkare i hans arbete. Universiteten kan med hjälp av återkopplingen utveckla sin undervisning så att den bättre motsvarar de behov, som finns i det praktiska arbetet. Återkoppling önskas såväl av handledarna som av de tandläkare, som utför tjänstgöringen. Återkopplingen kan göras anonymt. Det är önskvärt att återkopplingen skulle ges ifråga om lämpliga delar efter varje enskilt tjänstgöringsavsnitt. Utbildningsenheterna önskar få återkoppling framför allt via följande elektroniska länkar. I bilaga 2 finns det exempel på återkopplingsformulär. Återkopplingsformulär kan även beställas från universiteten på följande adresser. Ifyllda blanketter kan likväl returneras till följande adresser:

- Forsknings- och utvecklingsenheten för medicinsk utbildning
PB 61, 00014 Helsingfors universitet
- Undervisningssköterskan, Odontologiska institutionen, PB 5281, 90014
Uleåborgs universitet

Återkoppling kan också ges via följande internetadresser:

- <http://www.ltdk.helsinki.fi/laitokset/tuke/muutkoulutuspalvelut.asp>
- <http://www.oulu.fi/hamm/opetusjatutkimus/opetusjatutkimus.htm>

11 UTREDNING TILL RÄTTSSKYDDSCENTRALEN FÖR HÄLSOVÅRDEN OM DEN PRAKTISKA TJÄNSTGÖRINGEN

Efter att tandläkare har fullgjort sin praktiska tjänstgöring kan han hos Rättskyddscentralen för hälsovården ansöka om rätten att självständigt utöva tandläkaryrket som en legitimerad tandläkare. Till ansökan bör bifogas ett intyg där följande bör framgå angående varje avsnitt av tjänstgöringen:

- Hälsovårdenheten där den praktiska tjänstgöringen har utförts
- Tjänsteförhållande och uppdrag där den praktiska tjänsten har gjorts
- Datum för begynnelse och för avslutande
- Underskrift av en representant för arbetsgivaren

Ansökan om rätten att utöva yrket som tandläkare kan göras fritt eller också kan man använda den ansökningsblankett, som finns på Rättskyddscentralen för hälsovårdens webbplats (www.teo.fi) till vilken man bifogar nämnda intyg om den praktiska tjänstgöringen. I sådana speciella fall där den tandläkare, som gör den praktiska tjänstgöringen, inte klarar sina arbetsuppgifter utan att patientsäkerheten äventyras bör den ansvarige tandläkaren meddela detta till Rättskyddscentralen för hälsovården antingen per telefon eller skriftligen.

Då Rättskyddscentralen för hälsovården fått information om detta påbörjas nödvändiga utredningar.

12. LOGGBOK

Datum _____

DEN PRAKTISKA TJÄNSTGÖRINGEN FÖR EN GRUNDUTBILDAD TANDLÄKARE

Grundutbildad tandläkare: _____

Handledare: _____

Platsen där tjänstgöringen sker: _____

Tjänstgöringens tidpunkt: _____

Hela befolkningens hälsovård

- mödrarådgivningsverksamhet
- barn i daghemsåldern
- skolbarn och studerande
- fullvuxna
- riskpatienter
- patienter på anstalter
- handikappade
- äldre personer

Observera

Kliniska delområden

- kariologi
- endodonti
- pedodonti
- parodontologi
- protetik
- mun- och käkkirurgi
- ortodonti
- bettfysiologi
- gerodontologi
- oral medicin
- diagnostik

Vård vid jourer

- smärtpatienter
- traumapatienter

Administration inom hälsovård

Kvalitetsarbete och utveckling av verksamheten

God vård av patienten

Samarbetspartner

- övriga verksamhetsområden
- specialistsjukvård

Arbetsmiljön

- teamarbete
- ergonomi
- arbetarskydd

Bedömning av den praktiska tjänstgöringen i återkopplings- och utvecklingssamtal Datum _____ Bilaga 1

Delområden av den praktiska tjänstgöringen	Färdigheterna på olika delområden av tandläkare som utför sin praktiska tjänstgöring	handledning och fördjupning	Övriga kommentarer				
Hela befolkningens hälsovård							
mödrarådgivning	0	1	2	0	1	2	
dagvårdsbarn	0	1	2	0	1	2	
skolbarn och studerande	0	1	2	0	1	2	
fullvuxna	0	1	2	0	1	2	
riskpatienter	0	1	2	0	1	2	
anstaltpatienter	0	1	2	0	1	2	
behindrade	0	1	2	0	1	2	
åldringar	0	1	2	0	1	2	

Kliniska delområden							
kariologi	0	1	2	0	1	2	
endodonti	0	1	2	0	1	2	
pedodonti	0	1	2	0	1	2	
parodontologi	0	1	2	0	1	2	
protetik	0	1	2	0	1	2	
mun- och käkkirurgi	0	1	2	0	1	2	
ortodonti	0	1	2	0	1	2	
bettfysiologi	0	1	2	0	1	2	
gerodontologi	0	1	2	0	1	2	
oral medicin	0	1	2	0	1	2	
diagnostik	0	1	2	0	1	2	
Jourverksamhet	0	1	2	0	1	2	
Administration inom hälsovård	0	1	2	0	1	2	

Kvalitetsarbete och utveckling av verksamheten	0	1	2	0	1	2	
Förmåga till växelverkan	0	1	2	0	1	2	

Arbetsmiljö							
teamarbete	0	1	2	0	1	2	
ergonomi	0	1	2	0	1	2	
arbetskydd	0	1	2	0	1	2	

0=otillräcklig eller bristfällig nivå, 1=grundnivå, 2=avancerad eller utomordentlig nivå

Återkoppling till universitetet

Datum _____

Bilaga 2

Blanketteten kan fås elektroniskt på adressen: <http://www.ltdk.helsinki.fi/laitokset/tuke/muutkoulutuspalvelut.asp>
<http://www oulu.fi/hamm/opetusjatutkimus/opetusjatutkimus.htm>

Du kan ge återkoppling anonymt om vilka färdigheter universitetsutbildningen har gett på följande områden angående din tandläkarverksamhet. Ringa in de alternativ som passar bäst. Som hjälpmedel kan man använda de mål, som är uppställda av universitetet angående de nämnda kriterierna för den kliniska bedömningen. Noggrannare återkoppling kan ges fritt om varje delområde samt i slutet av blanketten.

Återkoppling av: 1. handledaren (tandläkare)

2. tandläkare som gör sin praktiska
tjänstgöring

Universitet, vars undervisning bedöms

1. Helsingfors

2. Uleåborg

**Delområdena inom den praktiska
tjänstgöringen****Färdigheter från universitetet****Övriga kommentarer**

	<i>otillräckliga färdigheter</i>	<i>grund- färdigheter</i>	<i>utom- ordentliga färdigheter</i>	
Kliniska delområden				
kariologi	0	1	2	_____
endodonti	0	1	2	_____
pedodonti	0	1	2	_____
parodontologi	0	1	2	_____
protetik	0	1	2	_____
mun- och käkkirurgi	0	1	2	_____
ortodonti	0	1	2	_____
bettfysiologi	0	1	2	_____
gerodontologi	0	1	2	_____
oral medicin	0	1	2	_____
diagnostik	0	1	2	_____
Hela befolkningens hälsovård				
mödrarådgivning	0	1	2	_____
dagvårdsbarn	0	1	2	_____
skolbarn och studerande	0	1	2	_____
fullvuxna	0	1	2	_____
riskpatienter	0	1	2	_____
anstaltpatienter	0	1	2	_____
behindrade	0	1	2	_____
åldringar	0	1	2	_____
Jourverksamhet	0	1	2	_____
Administration inom hälsovård	0	1	2	_____
Kvalitetsarbete och utveckling av verksamheten	0	1	2	_____
Förmåga till växelverkan	0	1	2	_____
Arbetsmiljö				
teamarbete	0	1	2	_____
ergonomi	0	1	2	_____
arbetarskydd	0	1	2	_____

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN OPPAITA
SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSPERSONALENS HANDBÖCKER
HANDBOOKS OF THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH
ISSN 1236-116X

- 2004: 1 Opas hammaslääkäriin käytännön palvelusta peruskoulutuksen jälkeen.
ISBN 952-00-1468-3
- 2 Handbok för den praktiska tjänstgöringen efter grundutbildningen till tandläkare.
ISBN 952-00-1469-1
- 3 Terveystieteiden täydennyskoulutussuositus.
ISBN 952-00-1478-0
- 4 Rekommendation om fortbildning inom hälso- och sjukvården.
ISBN 952-00-1479-9
- 5 Kuoleman toteaminen. Opas terveydenhuollon henkilöstölle. Konstaterande av människans död. En guide för hälso- och sjukvårdspersonalen.
ISBN 952-00-1499-3